

บทที่ 2

แนวความคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

บทนำ

ในสังคมการเมืองที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็นและขาดไม่ได้ เนื่องจากหลักการสำคัญของ ประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ฉะนั้นการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดเสียมิได้ และในการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น สามารถกระทำได้โดยการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทุกรัฐ จึงได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพด้านต่างๆ ไว้

ในการศึกษาเรื่อง สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับ สิทธิ เสรีภาพ ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อเป็นองค์ประกอบและหลักการสำคัญในการวิเคราะห์เรื่องสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

1. แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ

แนวความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพ มีที่มาจากแนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากนักปรัชญาการเมืองตะวันตก แนวความคิดเรื่อง สิทธิตามธรรมชาติ คือการมองว่ามนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน และมนุษย์ก็มีสิทธิบางอย่างติดตัวมาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย สิทธิดังกล่าว คือ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน และความเสมอภาค ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่สามารถให้แก่ใครได้และใครจะล่วงละเมิดก็ไม่ได้¹

นักปรัชญาการเมืองที่ได้กล่าวถึงเรื่องสิทธิและเสรีภาพ มีเป็นจำนวนมาก อาทิ

นักปราชญ์กลุ่มสโตอิก ซึ่งเชื่อว่า สิทธิตามธรรมชาติ เป็นสิทธิที่ตกอยู่กับบุคคลทุกคนและตลอดไป ไม่ใช่สิทธิสำหรับประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนทุกสถานะที่ต่างได้รับ ทั้งนี้โดยเหตุที่ว่าเขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์²

กลุ่มสัญญาประชาคม คือ ฮอบส์ ล็อก และรูสโซ โดยนักปราชญ์ทั้งสามท่านนี้มีความเห็นว่า สังคมการเมืองก่อตั้งขึ้นโดยพันธสัญญา ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่คู่สัญญาทุกคนจะต้องเรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่ตนเองอย่างเท่าเทียมกัน สัญญาที่ทำให้คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบหรือเสียเปรียบ

¹ วีระ โฉมฉายะ , " สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายมหาชน หน่วยที่ 8 -15 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมนิราช , 2534) , หน้า 465 .

² กุลพล พลวัน , สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ (กรุงเทพฯ : ศูนย์บริการเอกสาร กรมอัยการ ,2527) , หน้า 8 - 10 .

ย่อมจะเป็นสัญญาไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ทุกคนมีความเห็นแก่ตัวเป็นธรรมชาติ ฉะนั้นสัญญาที่สร้างขึ้น จะต้องเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน³

โดยฮอบส์ เชื่อว่า คนทุกคนเมื่ออยู่นอกสังคมการเมืองสามารถอ้างได้ว่าตนเองเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติได้เท่าเทียมกัน ซึ่งฮอบส์เรียกการที่เราสามารถอ้างได้ว่าเป็นสิทธิโดยธรรมชาติ แต่เมื่อมนุษย์ตกลงร่วมกันว่าจะสร้างสังคมการเมืองขึ้น มนุษย์จำเป็นต้องจำกัดขอบเขตของสิทธิโดยธรรมชาติ

ลีดล กล่าวว่ พระเจ้าทรงประทานสิทธิให้มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน บางคนพอใจที่จะสงวนสิทธิของตนเอาไว้ ไม่ใช่อย่างเต็มความสามารถ คนประเภทนี้จะทำมาหากินแค่เพียงพอใช้ไปวันๆ เท่านั้น แต่บางคนจะใช้สิทธิของตนอย่างเต็มที่ คนประเภทนี้จะทำงานหนัก ขยัน อดทน ผลแห่งแรงงานนั้นย่อมทำให้เขาสะสมทรัพย์สินส่วนตัวได้มาก และลีดลก็ยังเชื่ออีกว่า มนุษย์ทุกคนเป็นเจ้าของแรงงานของตน ดังนั้นอะไรก็ตามที่เป็นผลผลิตแห่งแรงงาน เขาย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะอ้างความเป็นเจ้าของในสิ่งนั้น และสิทธิดังกล่าวนี้ใครจะละเมิดมิได้

ความคิดของนักปราชญ์กลุ่มนี้ มีความเชื่อว่ารัฐหรือประเทศ คือ ที่รวมของคู่สัญญา ดังนั้นผลประโยชน์ของปัจเจกชนย่อมมาก่อนเรื่องอื่นใดทั้งหมด ผลประโยชน์ของสมาชิกสังคมการเมืองแต่ละคนจะได้รับการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกัน ก็ต่อเมื่อสมาชิกแต่ละคนสามารถเรียกร้องผลประโยชน์ส่วนตนได้เท่าๆ กับคนอื่น

ฉะนั้น ภายใต้ความคิดดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าเมื่อบุคคลเป็นสมาชิกสังคมการเมือง ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในเรื่องใดก็ตาม และจากความคิดเหล่านี้ ได้ส่งผลถึงประชาชนในยุคต่อๆ มา จนทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพจากบรรดาผู้ปกครองของประเทศ ดังเช่น การปฏิวัติฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1789

1. ความหมายของคำว่า สิทธิ

การอธิบายความหมายของคำว่า สิทธิ นั้น มีลักษณะที่หลากหลาย ไม่คงที่ เนื่องจากคำนี้อาจถูกใช้โดยนักปรัชญาหรือนักเขียน ที่ต้องการบ่งชี้ถึงบางสิ่งบางอย่าง ดังนั้นคำอธิบายเกี่ยวกับสิทธิ จึงมีหลากหลาย อาทิ⁴

สิทธิตามประวัติศาสตร์ เนื้อหาของมุมมองของสิทธิตามประวัติศาสตร์หรือเกี่ยวกับประเด็นนี้คือสิทธิที่เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ หรือประเด็น ซึ่งกล่าวกันว่า ได้มีพัฒนาการมาตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา ประวัติศาสตร์หรือประเด็นหลายๆ อย่าง มีอิทธิพลและส่งผลต่อธรรมชาติและหน้าที่ของกฎหมาย ตัวอย่างของสิทธิในแง่นี้ คือสิ่งที่ถูกต้องตามแนวทางของมัน

³ สมภาร พรหมทา , ปรัชญาสังคมและการเมือง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538) , หน้า 44 - 56 .

⁴ R.T. Jangam , Principle of Political Science (Bombay : Somiya , 1971) pp 122 - 130 .

สิทธิธรรมชาติ สิทธินี้เกิดขึ้นก่อนสิทธิอื่นๆ ทั้งหมด โดยได้มีนักปราชญ์หลายกลุ่มที่กล่าวถึงสิทธิธรรมชาติ อาทิ กลุ่มโสเฟิสต์ เพลโต อริสโตเติล ซีเซโร กลุ่มสัญญาประชาคม วอลแตร์ สีเสโร ฮอบส์ ล็อค รุสโซ ซึ่งบรรดานักปราชญ์เหล่านี้ก็ได้ให้ความหมายของ สิทธิธรรมชาติ แตกต่างกันไป แต่ก็อาจสรุปได้ว่า สิทธิธรรมชาติ นั้นมีที่มาได้ 3 ทาง คือ ⁵

ทางแรก เกิดจากหลักแห่งเหตุผล ซึ่งถือว่า สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์นั้น ได้ถูกคิดค้นขึ้นจากหลักการแท้ๆ และไม่อาจโต้แย้งได้ หลักแห่งเหตุผลนี้มีรากฐานมาจากความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ และเกี่ยวข้องกับเรื่อง เหตุผลตามธรรมชาติ คือ คิดจากเหตุผลทั่วไปว่า บุคคลควรมีสสิทธิตะไรบ้าง

ทางที่สอง เกิดจากลัทธิเฉพาะบุคคล ซึ่งมีความคิดว่า สิทธิธรรมชาติของบุคคลเกิดขึ้นพร้อมบุคคลและเป็นสิทธิประจำตัวของบุคคลนั้น จะจำกัด ลิดรอน หรือโอนให้แก่กันไม่ได้

ทางที่สาม เกิดจากลัทธินิยมความรุนแรง โดยถือว่า การใช้กำลังจะถูกกล่าวอ้างเวลาหนึ่งเวลาใดว่าเป็นจุดมุ่งหมายของสถาบันการเมืองทั้งหมด และจุดมุ่งหมายของสถาบันการเมือง ก็คือ การรักษาไว้ซึ่งสิทธิธรรมชาติของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม ความคิดเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาตินี้ ก็ได้มีอิทธิพลต่อความคิดของคนรุ่นหลัง จนเป็นเหตุให้เกิดการปฏิวัติ รัฐประหาร ยึดอำนาจของกษัตริย์และผู้ปกครอง อาทิ การปฏิวัติฝรั่งเศส การประกาศเอกราชของสหรัฐอเมริกา

สิทธิตามกฎหมาย กลุ่มผู้สนับสนุนสิทธิตามกฎหมาย ได้ยืนยันว่าบรรดาสิทธิต่างๆ ล้วนเกิดจากอำนาจของผู้ปกครองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในเสรีภาพ สิทธิในทรัพย์สิน หรือแม้แต่สิทธิในชีวิต นักคิดที่สนับสนุนสิทธิตามกฎหมายนี้มีหลายท่าน อาทิ ฮอบส์ (Hobbes) จอห์น ออสติน (John Austin) เบนแธม (Bentham)

สิทธิตามกฎหมายอาจแยกออกได้เป็น สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยสิทธิของพลเมืองได้แก่ สิทธิในการดำรงชีวิต สิทธิในครอบครัว สิทธิในเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิในเสรีภาพในมโนธรรม สิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น สิทธิในการรวมกลุ่ม สิทธิในทรัพย์สินและการทำสัญญา และสิทธิที่จะได้รับความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย และสิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง

สิทธิทางธรรม สิทธินี้คือ บรรดาสิทธิที่อยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมหรือความถูกต้อง รวมทั้งมีลักษณะเป็นเอกเทศ ความคิดเกี่ยวกับสิทธิทางธรรมนี้ ได้มีนักคิดให้การสนับสนุนหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มอุดมคติ กลุ่มอรรถประโยชน์ กลุ่มสวัสดิการ ฯลฯ โดยแต่ละกลุ่มจะสนับสนุนสิทธิในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป แต่โดยสรุปแล้ว สิทธิทางธรรมนี้ มีลักษณะเป็นข้อเรียกร้อง เพื่อให้ได้สิ่งที่ถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด โดยสิ่งที่ได้นั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมและยุติธรรม

⁵ กุลพล พลวัน , สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ , หน้า 10 - 11 .

เมื่อคำอธิบายเกี่ยวกับสิทธิ มีลักษณะที่หลากหลายดังนี้แล้ว การให้คำนิยามของคำว่า สิทธิ จึงมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ว่าผู้นิยามจะมอง สิทธิ ในแง่ หรือในลักษณะใด ตัวอย่างของ คำนิยาม สิทธิ ที่มีลักษณะที่ต่างกันออกไป อาทิ

สุภาพ ปริญญเสวี กล่าวว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ของบุคคลที่กฎหมายรับรอง หรือคุ้มครองให้⁶

ลาสกี (Laski) ได้นิยามคำว่า สิทธิ ว่า หมายถึง สภาพของชีวิตในสังคม ซึ่งมนุษย์ทุกคนจะพบว่าตัวเองมีความเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่⁷

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ นิยามคำว่า สิทธิ ว่าหมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นต้นว่า อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่ง ในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างให้เกิดประโยชน์แก่ตน หรือให้ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง⁸

ดังนั้น ในการศึกษาถึง สิทธิในรัฐธรรมนูญ จึงอาจนิยามว่า สิทธิ หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการ ครอบครอง มีกรรมสิทธิ์ หรือเป็นเจ้าของใดๆ ได้ โดยที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้

2. ประเภทของสิทธิ

ในการจัดแบ่งประเภทของ สิทธิ นั้น สามารถจัดแบ่งได้หลากหลายตามแต่ว่านักคิดนักเขียน แต่ละท่านจะมองสิทธิในแง่ใด และมีพื้นฐานทางความคิดอิงอยู่กับความหมายของคำว่าสิทธิอย่างไร แต่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จัดแบ่งประเภทของสิทธิออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. **สิทธิของพลเมือง** สิทธินี้มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลและสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลรวมทั้งยังเป็นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตในสังคมและในรัฐประชาธิปไตยจะต้องมีการรับรองสิทธิของพลเมืองนี้ให้กับพลเมืองของประเทศนั้นสิทธิของพลเมือง มีดังนี้⁹

สิทธิในชีวิต สิทธินี้มีความสำคัญมากที่สุดและเป็นพื้นฐานของสิทธิทุกชนิด เนื่องจากถ้าไร้ซึ่งสิทธิในชีวิตแล้ว มนุษย์ก็จะไม่ได้รับสิทธิอื่นๆ ด้วย สิทธิในชีวิตอยู่บนพื้นฐานของสัญชาตญาณในการรักษาและปกป้องตนเอง ซึ่งในรัฐทุกรัฐ จะต้องให้ความปลอดภัยแก่พลเมืองอย่างเพียงพอ สิทธินี้รวมถึงสิทธิในการปกป้องตนเองด้วย

⁶ สุภาพ ปริญญเสวี , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไป และวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของไทย. (กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตร), ม.ป.ป., หน้า 93.

⁷ Jatkar S D and Jayaram R , Political Theory and Institutions. (New Delhi : Sterling , 1981) , p 82.

⁸ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ . รายงานการวิจัย สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ได้อย่างเหมาะสม (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),2538), หน้า 16 .

⁹ Jatkar S D and Jayaram R , Political Theory and Institutions. pp 86 - 96 .

บนพื้นฐานของสัญชาตญาณในการรักษาและปกป้องตนเอง ซึ่งในรัฐทุกรัฐ จะต้องให้
ความปลอดภัยแก่พลเมืองอย่างเพียงพอ สิทธินี้รวมถึงสิทธิในการปกป้องตนเองด้วย

สิทธิในเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธินี้ครอบคลุมถึงการที่มนุษย์สามารถที่จะ
วางแผนชีวิตและอาชีพของเขาได้อย่างที่เขาอยากเป็น การที่มนุษย์สามารถที่จะ
แสดงออกซึ่งความสามารถของตนเองได้โดยไม่ถูกขัดขวาง เสรีภาพในการประกอบ
กิจกรรม โดยไม่ถูกรัฐกำหนดหรือบังคับแต่ทั้งนี้เสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่กระทบต่อ
บรรทัดฐานหรือศีลธรรมของสังคม

นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงเสรีภาพในการเคลื่อนไหว สิทธินี้ไม่ใช่สิทธิโดย
เด็ดขาดหรือโดยสมบูรณ์ เนื่องจากข้อจำกัดที่มีเหตุผลอาจกำหนดขอบเขตของสิทธินี้
โดยข้อตกลงของรัฐบาล เพื่อสถานการณ์เป็นกรณีๆ ไป

สิทธิในเสรีภาพในความคิดและการแสดงออก เสรีภาพในความคิดและการ
แสดงออกหรือการโต้แย้ง เป็นหนึ่งในสิทธิของบุคคลที่มีคุณค่ามาก และเสรีภาพใน
ความคิดจะไม่มีคามหมายถ้าไม่มีเสรีภาพในการพูดหรือการแสดงออก

สิทธิในเสรีภาพในการพิมพ์ การพิมพ์รวมความถึง หนังสือพิมพ์
หนังสือ และหนังสือรายปักษ์ ถ้าหนังสือพิมพ์ไม่สามารถตีพิมพ์หรือเสนอความจริง
ได้ ความสูญเสียก็จะเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย

สิทธิในทรัพย์สิน สิทธินี้เป็นหนึ่งในสิทธิของพลเมืองที่มีความสำคัญมาก
เนื่องจากสัญชาตญาณของการได้มา เป็นสัญชาตญาณที่เป็นมรดกอันเก่าแก่ของ
มนุษย์

ทรัพย์สิน หมายถึง ผลรวมของสิ่งของหรือสิ่งที่เป็นบุคคลเป็นเจ้าของและควบคุมสิ่ง
ของเหล่านั้นอยู่ และบุคคลคนนั้นสามารถที่จะแบ่ง ทำลาย หรือมอบให้ใครก็ได้
ดังนั้น สิทธิในทรัพย์สินจึงรวมความถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากผู้อื่น การแลกเปลี่ยน
หรือวิธีอื่นโดยตั้งใจ

สิทธิแห่งเสรีภาพใหม่ในธรรมหรือเสรีภาพในการนับถือศาสนา

สิทธิในความเสมอภาค หลักแห่งความเสมอภาค อยู่บนพื้นฐานของ
ประชาธิปไตย ในหมู่ของประชาชนจะไม่มีใครได้รับหรือมีสิทธิพิเศษ และในรัฐ
ประชาธิปไตยจะไม่มีการสร้างแตกต่างให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ไม่ว่าความ
แตกต่างกันจะเกิดจากชนชั้น ความเชื่อถือ สีมิว ฐานะ หรือเพศ

สิทธิในการรวมกลุ่ม

สิทธิในครอบครัว สิทธินี้มีความจำเป็นและสำคัญ เนื่องจากครอบครัวเป็น
หน่วยแรกในสังคมที่จะแสดงบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรม

สิทธิในการทำงาน พลเมืองทุกคนจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน และ
สิทธินี้ยังรวมถึงสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างอย่างเพียงพอด้วย

2. **สิทธิทางการเมือง** สิทธิทางการเมืองเป็นสิทธิที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงในกระบวนการการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยได้ และสิทธินั้นนอกจากจะทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครองได้สะดวกขึ้นแล้ว ยังเป็นเสมือนช่องทางที่จะนำไปสู่ที่มาของอำนาจได้อีกด้วย สิทธิทางการเมืองที่สำคัญ มีดังนี้¹⁰

1. **สิทธิในการเลือกตั้งหรือสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง** สิทธินี้ผลจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางตรงนั้น ประชาชนสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างและการจัดการของรัฐบาลได้ และในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อม ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลโดยผ่านตัวแทนที่ประชาชนเป็นผู้เลือก

การเลือกสรรทางการเมืองของประชาชนที่แสดงออกโดยผ่านสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งนั้น แต่ละรัฐจะเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติผู้เลือกตั้ง แต่ในประเทศประชาธิปไตยสมัยใหม่ มักกำหนดให้บุคคลต่างด้าว บุคคลล้มละลาย ผู้วิกลจริต เด็กและผู้ก่อที่ก่ออาชญากรรมไม่มีสิทธิในการเลือกตั้ง

2. **สิทธิในการถูกรับเลือกตั้งหรือสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง** สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ เนื่องจากประชาชนจะต้องมีสิทธิในการที่จะสามารถเป็นสมาชิกในสภานิติบัญญัติได้ สิทธิดังกล่าวจะไม่มีคามหมายเลย ถ้าปราศจากซึ่งสิทธิในการเข้ารับหรือเป็นข้าราชการ อาทิ ผู้แทนราษฎร รัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรี
3. **สิทธิในการใช้สำนักงานที่เป็นของสาธารณะ** ในรัฐธรรมนูญของประเทศอินเดียได้กำหนดว่า ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคในโอกาสที่จะใช้สำนักงานที่เป็นของสาธารณะ โดยไม่คำนึงถึง ชนชั้น เพศ การสืบสายโลหิต สถานที่เกิด หรืออื่นๆ
4. **สิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์** ปัจเจกชนทุกคนมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้แก่ผู้ที่มีอำนาจทางบริหารหรือผู้มีอำนาจทางการเมือง ในการยื่นคำร้องทุกข์อาจยื่นเป็นการส่วนบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ สิทธินี้ได้ให้โอกาสแก่พลเมืองในการแสดงออกซึ่งความทุกข์ร้อนและแจ้งให้รัฐบาลทราบ และสิทธินี้ไม่เพียงเป็นประโยชน์กับประชาชนเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์กับรัฐบาลเองด้วย
5. **สิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์** สิทธิดังกล่าวนี้อีกหนึ่งในสิทธิพื้นฐานทางการเมืองโดยสิทธินี้อยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพในการแสดงออก

การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลนี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสามารถดึงความสนใจไปที่รัฐบาลและทำให้รัฐบาลตอบรับและรับผิดชอบ และสิทธินี้เป็นวิธีการหนึ่งของปัจเจกชนที่ไม่มีอำนาจ

¹⁰ ibid. , pp 97 - 99 .

3. ความหมายของคำว่า เสรีภาพ

คำว่าเสรีภาพ มาจากภาษาลาตินว่า " liber " ซึ่งมีความหมายทั้งในด้านบวกและด้านลบ ในความหมายด้านลบ เสรีภาพ คือ การขาดการจำกัด คือ ความสามารถที่จะทำอะไรก็ได้ที่ต้องการ แต่ความหมายในด้านนี้มีได้มีการใช้กัน เนื่องจากความหมายเช่นนี้จะนำไปสู่ความไม่สะดวก ความสับสน ความขัดแย้ง และการโต้เถียง อีกทั้งถ้ามีการใช้เสรีภาพตามความหมายนี้ ทุกๆ คนจะทำตามสิ่งที่เขาต้องการ สถานการณ์ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นก็อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ในสังคมมนุษย์จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์บางอย่าง ซึ่งก็คือ บรรทัดฐาน ประเพณี กฎหมายหรืออื่นๆ ที่ประกอบไปด้วยข้อจำกัดหรือการตรวจสอบเสรีภาพในความหมายของเสรีภาพอย่างแท้จริง

ความหมายของเสรีภาพในด้านบวก ความหมายในด้านนี้จะนำไปสู่บรรยากาศสำหรับการฝึกหรือการใช้เสรีภาพ โดยเนื้อหาของเสรีภาพด้านบวกอาจตระหนักได้ เมื่อบุคคลใช้เสรีภาพเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยในกรณีนี้ Harold Laski ได้อธิบายเสรีภาพว่า เป็นการรักษาสภาพซึ่งมนุษย์จะสามารถมีโอกาสที่ดีที่สุดของแต่ละคน

เสรีภาพโดยส่วนใหญ่เป็นผลจากสิทธิต่างๆ ซึ่งสิทธิต่างๆ ก็ขึ้นอยู่กับสภาพและบรรยากาศที่มีอยู่ในรัฐ เนื่องจากบรรดาสิทธิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง จะเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายถ้าไม่อยู่ในที่ที่ไม่มีสังคมรัฐ

ดังนั้น เสรีภาพ จึงหมายถึง การไม่มีขอบเขตหรือข้อจำกัด การยอมรับข้อจำกัดพื้นฐานหรือกฎหมาย และเสรีภาพที่จะใช้โอกาสเพื่อพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง และเพื่อความสุข

การนิยามความหมายของ เสรีภาพ มีอยู่หลากหลาย อาทิ

สุภาพ ปริญญเสวี กล่าวว่า เสรีภาพ หมายถึง ความเป็นอิสระของบุคคลในการประกอบกิจกรรมใดๆ ภายในขอบเขตของกฎหมาย เช่น เสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์โฆษณา ¹¹

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ กล่าวว่าเสรีภาพนั้น ได้แก่ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น ภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง โดยสรุป เสรีภาพคืออำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง ¹²

¹¹ สุภาพ ปริญญเสวี , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไป และวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของไทย , หน้า 93.

¹² วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ , รายงานการวิจัย สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้)อย่างเหมาะสม , หน้า 17 .

ที่ จี กรีน (T.G.Green) ได้กล่าวว่า คำจำกัดความของคำว่าเสรีภาพนั้นก็คือ อำนาจตามกฎหมาย หรือความสามารถในการกระทำการใด หรือความพอใจในการกระทำสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งการกระทำเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้กระทำสามารถกระทำกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข¹³

ฮาเยค (Hayek) ได้กล่าวว่า เสรีภาพ คือ การไม่ถูกแทรกแซงจากผู้อื่นอย่างจงใจ¹⁴

ทิม เกรย์ (Tim Gray) ได้กล่าวว่านิยามของคำว่าเสรีภาพที่มีความโดดเด่น มีดังนี้¹⁵

" เสรีภาพ คือ การปราศจากการขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยว " นิยามนี้เป็นนิยามที่เป็นที่นิยมและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะฮอบส์ ซึ่งมองว่าเสรีภาพเปรียบเสมือนการเคลื่อนไหวที่ไม่มีขีดจำกัดหรือระยะทางที่ไม่มีการกีดขวาง

" เสรีภาพ คือ ความสามารถที่จะเลือกได้ " นิยามนี้มักถูกมองว่าเป็นเหมือนกิจกรรมของบุคคลที่มีข้อผูกมัดในการเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับพวกเขา และนิยามนี้มักจะถูกใช้บ่อยในทางเศรษฐศาสตร์

" เสรีภาพ คือ การสามารถมีอำนาจที่มีประสิทธิภาพ " นิยามนี้จะอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ขั้นต้นของพวกเสรีนิยม

" เสรีภาพ คือ สถานะภาพ " นิยามนี้จะมองสังคมในลักษณะของกลุ่มมากกว่าในลักษณะของปัจเจกบุคคล

" เสรีภาพ คือ ความสามารถในการกำหนด หรือตกลงใจได้ด้วยตนเอง " นิยามนี้มุ่งไปที่การมีเจตจำนงค์เสรี

" เสรีภาพ คือ ความสามารถในการกระทำสิ่งใดก็ได้ตามที่ตนต้องการ " นิยามนี้ถูกครอบงำโดยความต้องการตามธรรมชาติ

" เสรีภาพ คือ การเป็นตัวของตัวเอง " นิยามนี้เกิดขึ้น เนื่องจากความไม่พอใจในเสรีภาพทางความคิดความเชื่อ เหมือนกับที่เขาต้องการกระทำ

4 นิยามแรกที่ถูกกล่าวมานี้ เป็นนิยามที่มีความเกี่ยวข้องกับทางสังคม ส่วน 3 นิยามหลังนั้น มีความเกี่ยวข้องกับทางจิตวิทยา

จากนิยามที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า เสรีภาพ คือ การที่มนุษย์มีอิสระที่จะกระทำการใดๆ ก็ได้ โดยไม่ถูกครอบงำจากผู้อื่น และในขณะที่เดียวกันต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมาย

4. ประเภทของเสรีภาพ

เสรีภาพอาจแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้¹⁶

¹³ David Miller edited, Liberty (New York : Oxford , 1991) , p10.

¹⁴ Ibid. , p14.

¹⁵ Gray Tim , Freedom (Hampshire : Macmillan Education , 1991) , pp17 - 19 .

¹⁶ R.T. Jangam. , Principle of Political Science. pp 156 - 160

1. **เสรีภาพตามธรรมชาติ** เสรีภาพประเภทนี้เป็นเสรีภาพที่ไม่มีขีดจำกัด มีความสมบูรณ์ปราศจากการแทรกแซง มนุษย์มีอิสระที่จะทำอะไรก็ได้อย่างที่อยากทำ
นักปรัชญากลุ่มสัญญาประชาคม อาทิ ฮอบส์ ล็อกค รุสโซ ได้ชี้แจงว่า เสรีภาพตามธรรมชาติจะทำให้เกิดความไม่สะดวก ความยากลำบาก ฉะนั้นการตระหนักถึงกฎเกณฑ์ทั่วไปของรัฐ จึงมีความจำเป็น
เสรีภาพตามธรรมชาตินี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในสังคม แต่จะเกิดขึ้นเฉพาะในสภาวะตามธรรมชาติที่ไม่มีกฎหมายและการปกครองเท่านั้น ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นสภาวะอนาธิปไตย¹⁷
2. **เสรีภาพของพลเมือง** เสรีภาพประเภทนี้มีความแตกต่างจากเสรีภาพตามธรรมชาติโดยสิ้นเชิง โดยในด้านลบ เสรีภาพของพลเมืองจะยกเลิกหรือปฏิเสธอิสรภาพของมนุษย์ แต่ในด้านบวก จะทำให้มนุษย์สามารถใช้สิทธิของตนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ตามความต้องการได้
เสรีภาพของพลเมืองอาจเรียกได้ว่าเป็นเสรีภาพของปัจเจกชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ สิทธิ ของปัจเจกชน และเสรีภาพประเภทนี้ ยังรวมถึงเสรีภาพของการแสดงออกอย่างเป็นอิสระและการป้องกันจากสิ่งที่กีดขวางหรือแทรกแซง ซึ่งเสรีภาพนี้ประกอบไปด้วย สิทธิ และ สิทธิพิเศษ ซึ่งรัฐสร้างขึ้นมาและใช้บังคับ เช่น เสรีภาพของบุคคล เสรีภาพของการเคลื่อนไหว ความเสมอภาคก่อนที่จะมีกฎหมาย ความปลอดภัยในทรัพย์สินต่างๆ เสรีภาพในการพูดและแสดงออก เสรีภาพในการนับถือศาสนา¹⁸
3. **เสรีภาพของปัจเจกบุคคล** เสรีภาพนี้หมายความรวมถึงเสรีภาพของปัจเจกบุคคลและสวัสดิการของบุคคลด้วยด้วย
4. **เสรีภาพทางการเมือง** เสรีภาพประเภทนี้ Laski ได้นิยามว่า เป็นพลังหรืออำนาจในการผลักดันหรือเคลื่อนไหวในเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐ
เสรีภาพทางการเมือง ได้รวมถึงสิทธิอื่นๆ ดังนี้¹⁹
 - 4.1 สิทธิของพลเมืองในการเลือกตัวแทน และโดยทั่วไปคนต่างด้าว เด็ก อาชญากร บุคคลวิกลจริต ไม่มีสิทธินี้
 - 4.2 สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง

¹⁷ Jatkar S D and Jayaram R , Political Theory and Institutions. p70.

¹⁸ Ibid. , p 70 .

¹⁹ ibid , p71. and R.T. Jangam. , Principle of Political Science. p 157 .

- 4.3 สิทธิในการใช้สำนักงานที่เป็นของสาธารณะ เพื่อใช้ในการเลือกตั้ง แต่สิทธินี้จะใช้ได้ก็เฉพาะในช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการถือเอสิทธิไว้โดยปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มผู้ที่ใช้อยู่เดิม
- 4.4 สิทธิในอำนาจทางการเมืองหรือสิทธิในการเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน ถ้าไม่มีการแบ่งอำนาจไว้ สิทธินี้ก็จะไม่มีความหมาย เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเกี่ยวข้องกับอำนาจที่สามารถจะบังคับรัฐบาลให้ปกป้องเสรีภาพของเขาได้
- 4.5 สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้

5. *เสรีภาพทางเศรษฐกิจ* เสรีภาพประเภทนี้มีความสำคัญมาก โดย Laski ได้นิยามคำว่าเสรีภาพทางเศรษฐกิจ ว่าคือ ความปลอดภัย และโอกาสในการที่จะออกหาสิ่งที่มีความสำคัญในการได้มาซึ่งเงินอย่างมีเหตุผล²⁰ เนื่องจากคนส่วนใหญ่จะกลัวกับการไม่มีงานทำ ความยากจน และความหิว ซึ่งในแง่นี้เสรีภาพอื่นแทบจะไม่มี ความหมายเลย
6. *เสรีภาพแห่งชาติ* เสรีภาพประเภทนี้ต่างจากเสรีภาพของพลเมือง เนื่องจากเสรีภาพนี้จะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชาตินั้นได้รับเอกราชและไม่เป็นเมืองขึ้นของใคร และเสรีภาพนี้ยังเป็นพื้นฐานของเสรีภาพอื่นๆ ที่จะตามมา อาทิ เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพของพลเมือง เสรีภาพทางการเมือง เสรีภาพทางเศรษฐกิจ

5. วิวัฒนาการของกฎหมายรัฐธรรมนูญ²¹

แต่เดิม คำว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญ หมายถึงเฉพาะกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการบริหารประเทศในลักษณะที่เป็นกฎหมาย แต่เมื่อมีขบวนการการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจในยุโรปตอนปลายศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นสมัยที่มีการต่อสู้เกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองระหว่างพวกอนุรักษนิยมกับพวกเสรีนิยม ความหมายของกฎหมายรัฐธรรมนูญ จึงครอบคลุมไปถึงการจัดระเบียบแห่งอำนาจภายในรัฐในลักษณะที่เป็นเสรี ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพของมนุษยชนโดยทั่วไปด้วย ดังนั้น ในยุคนี้ รัฐธรรมนูญจึงเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ในศตวรรษที่ 19 คำว่ารัฐธรรมนูญก็ยังคงมีความหมายเช่นเดียวกับศตวรรษที่ 18 เนื่องจากมีการยอมรับกันว่า*การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญเป็นระบอบที่ให้เสรีภาพแก่ประชาชนอย่างสมบูรณ์แบบ*

²⁰ Jatkar S D and Jayaram R , Political Theory and Institutions , p71.

²¹ สุภาพ ปริบุญเสวี , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไป และวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของไทย , หน้า 1-2.

และในปัจจุบันจะพบว่า ประเทศทั้งหลายในโลกส่วนมากต่างก็มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ ในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งถูกวางขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ

ชาวอังกฤษ นับเป็นผู้ที่ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการมีกฎเกณฑ์ที่คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรติดต่อกันเป็นลำดับ เริ่มด้วยการออกกฎหมายก่อนสมัยอภิวัฒน์ Glorious Revolution และหลังจากนั้น เช่น Habeas Corpus Act (1679) Bill of Rights (1688) Act of Settlement (1700) กฎหมายเหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การปกครองจะต้องมีกฎเกณฑ์ที่ต้องมีขอบเขตจำกัด มีการคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง²² ขั้นตอนการวิวัฒนาการที่สำคัญของรัฐธรรมนูญในระบบประชาธิปไตย การแพร่หลายของรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรอันเนื่องมาจากการอภิวัฒน์ในสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียกร้องให้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร โดยอาศัยแนวความคิดเรื่องสัญญาประชาคม ทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยของประชาชน และหลักการให้ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจให้รัฐธรรมนูญเป็นหลัก

6. นิยามของคำว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญ อาจสรุปได้ดังนี้²³

1. กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศ ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศอันได้แก่อำนาจอธิปไตย (Sovereign Power) ได้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายนี้ กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการตรากฎหมายอื่น กฎหมายใดๆ มีบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการในกฎหมายรัฐธรรมนูญมิได้ ถ้าขัดต่อหลักการของกฎหมายรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นโมฆะ
2. กฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกำหนดรูปแบบและหลักการปกครองประเทศ ตลอดจนวิธีดำเนินการในเชิงปฏิบัติต่างๆ ภายในรัฐไว้อย่างมีระเบียบ
3. กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่กำหนดองค์กรหรือสถาบันแห่งอำนาจสูงสุดของรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของสถาบัน

จากนิยามข้างต้น อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายที่วางด้วยระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดในรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนั้นๆ ต่อกันและกัน²⁴

²² สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2535), หน้า 14 - 15.

²³ สุภาพ ปริบุญเสวี, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไป และวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของไทย, หน้า 2 - 3.

²⁴ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า 194.

7. รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร

หยุด แสงอุทัย กล่าวว่า รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร หมายถึง รัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติรวมอยู่ในเอกสารฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับ กำหนดระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดในรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจเช่นนี้ต่อกันและกัน²⁵

สมยศ เชื้อไทย กล่าวถึงรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรว่าหมายถึง เอกสารฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับ ซึ่งรวบรวมกฎเกณฑ์การปกครองของประเทศขึ้นไว้ และได้จัดทำด้วยวิธีการที่แตกต่างจากการทำกฎหมายธรรมดา²⁶

จากนิยามข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร หมายถึง เอกสารที่บัญญัติกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบการปกครองประเทศ และกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจต่าง ๆ

ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในรัฐต่างๆไม่ว่าจะมีรูปแบบหรือการปกครองระบอบใด ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญประเภทนี้มีบทบัญญัติซึ่งมีความแน่ชัดเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และอำนาจของผู้มาใช้อำนาจ (อำนาจอธิปไตย) ivo อย่างชัดเจนทำให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติ²⁷

8. หลักการและสาระสำคัญในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

โดยทั่วไป ในกฎหมายรัฐธรรมนูญจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ใหญ่ๆ คือ²⁸

ส่วนแรก เป็นเรื่องของการจัดสรรหรือการจัดแบ่งอำนาจในระดับชาติและเป็นเรื่องของการจัดสรรอำนาจระหว่างรัฐบาลชาติและรัฐบาลของแต่ละรัฐ ซึ่งรูปแบบของการจัดสรรอำนาจของรัฐบาลนั้น นอกจากจะเป็นการทำให้เกิดความมั่นใจในประสิทธิภาพในการทำงานของรัฐบาลแล้ว ยังเป็นการจำกัดการใช้อำนาจของรัฐบาลด้วย

ส่วนที่สอง เป็นเรื่องของการมุ่งไปที่เรื่องของการจำกัดอำนาจของรัฐบาล ซึ่งการจำกัดอำนาจนี้เป็นผลจากการรับรองสิทธิและเสรีภาพ

รายละเอียดที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญโดยส่วนใหญ่แล้ว ก็ประกอบไปด้วยหลักการที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ตัวอย่างของการกำหนดสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญ คือ

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 .

²⁶ สมยศ เชื้อไทย , คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป , หน้า 33.

²⁷ สุภาพ ปริบุญเสวี , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไป และวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของไทย , หน้า 7 .

²⁸ Barron Jerome A. , Constitutional Law (St. Paul , Minn : West) , p48.

สุภาพ ปริญญเสวี ได้ประมวลหัวข้อที่เป็นเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยสังเขป ดังนี้²⁹

- 1) กำหนดรูปแบบของรัฐ เช่น รัฐเดี่ยว รัฐรวม
- 2) กำหนดรูปแบบการปกครอง เช่น ระบบประธานาธิบดี ระบบรัฐสภา
- 3) กำหนดรูปแบบประมุขของรัฐ เช่น พระมหากษัตริย์ ประธานาธิบดี
- 4) อำนาจอธิปไตยและระบบการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย
- 5) กำหนดผู้มาใช้อำนาจอธิปไตย และวิธีการใช้อำนาจอธิปไตย เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ

บริหาร ตุลาการ

6) กำหนดวิธีการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมือง และการรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญ ตลอดจนแนวนโยบายแห่งรัฐ

- 7) กำหนดการรับรองสิทธิของพลเมือง เช่น สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค หน้าที่ ฯลฯ
- 8) การกำหนดระเบียบวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ
- 9) กำหนดบทเฉพาะกาล

เจโรเม เอ บาร์รอน (Jerome A. Barron) ได้กล่าวถึงหลักการที่เป็นสาระสำคัญในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ว่าประกอบด้วย³⁰

- 1) การจำกัดอำนาจของรัฐบาลและอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักการนี้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยที่รัฐบาลระดับชาติมาจากประชาชน ซึ่งการดำเนินงานของรัฐบาลนั้นเป็นไปอย่างเหมาะสมเนื่องจากถือว่า เราคือประชาชน
- 2) หลักการแบ่งแยกอำนาจ สาระสำคัญในข้อนี้ทำให้หลักการจำกัดอำนาจของรัฐบาลประสบความสำเร็จ โดยรัฐธรรมนูญได้แยกฝ่ายบริหารออกจากฝ่ายตุลาการ เหมือนกับที่แยกอำนาจบริหารออกจากอำนาจนิติบัญญัติ
- 3) หลักการแบ่งสรรอำนาจ อำนาจของรัฐบาลมิใช่อำนาจในแนวขวางเท่านั้น แต่ยังมีลักษณะเป็นแบบแนวตั้งอีกด้วย
- 4) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ จะพบว่าโดยหลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักการแบ่งสรรอำนาจก็มีลักษณะของการตรวจสอบและถ่วงดุลในตัวเองอยู่แล้ว โดยสภาที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายก็สามารถถูกประธานาธิบดียับยั้งได้ หรือการที่

²⁹ สุภาพ ปริญญเสวี , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไป และวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของไทย , หน้า 13-14.

³⁰ Barron A .Jarome , Constitutional Law . pp 48 – 49 .

ประธานาธิบดีทำสนธิสัญญาใดๆ ก็ต้องของคำแนะนำและความยินยอมจากสภา
ก่อน

- 5) **หลักสิทธิและเสรีภาพ** ในการจำกัดอำนาจของรัฐบาลจะประสบความสำเร็จมิใช่เพียงแค่การแบ่งแยกอำนาจในการปกครองเท่านั้นแต่ยังต้องมีการปกป้องสิทธิและเสรีภาพด้วย

ฉะนั้น จะพบว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดเค้าโครงและหน้าที่สำคัญๆ ในการทำงานของโครงสร้างต่างๆ ของรัฐ ซึ่งในเค้าโครงนั้นก็ปรากฏการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ด้วย

9. ความสำคัญของกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญมีความสำคัญดังนี้³¹

- 1) เป็นหลักในการปกครองประเทศ
- 2) เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพ
- 3) เป็นหลักประกันความเสมอภาค
- 4) จำกัดอำนาจผู้ปกครองและผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครอง เช่น พระมหากษัตริย์ ราษฎรฝ่ายบริหาร รัฐสภา และศาล
- 5) วางหลักในการกำหนดวิธีการใช้อำนาจของสถาบัน

รัฐธรรมนูญที่ให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างกว้างขวางและมั่นคงและจัดการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารไว้ค่อนข้างมากก็ถือได้ว่ารัฐธรรมนูญนั้นยึดหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

10. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

ในการจำแนกเนื้อหาของสาระของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ อาจจำแนกออกได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้ คือ³²

- 1) สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ได้แก่ ความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง อันอาจทำให้ตนเองถูกฟ้องเป็นคดีอาญา เสรีภาพในเคสดาน เสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย เสรีภาพในการเดินทาง เลิกถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น

³¹ สุภาพ ปริญญเสวี . ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไป และวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของไทย , หน้า 51.

³² วรพจน์ วิศุฑพิชญ์ . รายงานการวิจัย สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้อย่างเหมาะสม . หน้า 22 – 24 .

2) สิทธิและเสรีภาพในทางความคิด และการแสดงออกซึ่งความคิด ได้แก่ เสรีภาพในการถือศาสนา นิกายศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน สิทธิในการรับการศึกษาขั้นมูลฐาน สิทธิในการรับการศึกษาอบรม เสรีภาพในการศึกษาอบรม เสรีภาพทางวิชาการ เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เป็นต้น

3) สิทธิและเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนที่เป็นธรรมในกรณีที่ต้องสังหาริมทรัพย์ถูกเวนคืนหรือถูกโอนเป็นของชาติ เสรีภาพในการทำสัญญาก่อตั้งนิติสัมพันธ์ระหว่างกัน สิทธิในการประกอบกิจการ หรือประกอบอาชีพ สิทธิที่จะได้รับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า ในกรณีที่เป็นผู้ยากไร้ เป็นต้น

4) สิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม ได้แก่ เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์หรือหมู่คณะอื่นๆ

5) สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ได้แก่ เสรีภาพในการรวมตัวเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการทางการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย สิทธิเลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้ง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ สิทธิในการสมัครเข้ารับราชการ เป็นต้น

6) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ได้แก่ บทบัญญัติที่รับรองว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน บทบัญญัติที่คุ้มครองบุคคลมิให้รัฐกระทำการใดๆ อันเป็นการรอนสิทธิ หรือทำให้เสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ตนถือศาสนา นิกายศาสนา หรือลัทธินิยมทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากผู้อื่น เป็นต้น

11. รูปแบบการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญนั้น จำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีหรือลักษณะที่ชัดเจนและแน่นอน ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในที่นี้แบ่งออกเป็น

1. ลักษณะของกฎหมายรวมถึงรัฐธรรมนูญ ที่มีให้ฝ่ายบริหารจำกัดหรือลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มี 4 ประการ ดังนี้³³

1) กฎหมายต้องมีลักษณะทั่วไป หมายความว่า กฎหมายต้องเหมือนกันสำหรับทุกคน ไม่มุ่งให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง รวมทั้ง

³³ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, รายงานการวิจัย สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้อย่างเหมาะสม, หน้า 68 - 79 .

กฎหมายต้องมีหลักแห่งความเสมอภาค คือ ต้องใช้บังคับกับทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

2) กฎหมายต้องมีความแน่นอนชัดเจน คือ กฎหมายที่จำกัดหรือให้อำนาจฝ่ายบริหาร จำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎร จะต้องบัญญัติกำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าบังคับหรือห้าม หรือให้อำนาจฝ่ายบริหารออกคำสั่งบังคับหรือห้าม บุคคลประเภทใด กระทำหรือละเว้น การทำการอะไร ในกรณีใดและเพื่อประโยชน์อะไร ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพกระทำการต่างๆ ได้

3) กฎหมายต้องไม่มีผลบังคับใช้ย้อนหลัง กฎหมายที่ใช้บังคับนั้น จะใช้บังคับแก่การกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและสิ้นสุดลงแล้วก่อนวันที่ได้มีการประกาศโฆษณา กฎหมายนั้น ในราชกิจจานุเบกษาไม่ได้

4) กฎหมายต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาวะของสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ ฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจในการตรากฎหมายจำกัดหรือให้อำนาจฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรแต่ละคน เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นและ/หรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชนก็ตาม แต่กฎหมายเหล่านั้นมิได้อำนาจในการตัดหรือเพิกถอนสิทธิและเสรีภาพ

2. การรับประกันสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ แบ่งออกเป็น 3 ระบบ คือ ³⁴

ระบบที่ 1 ไม่ยอมให้ออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เลย ข้อจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั่นเอง ฉะนั้นการรับรองสิทธิและเสรีภาพตามระบบที่ 1 นี้จะต้องกระทำอย่างระมัดระวังให้มากที่สุด เนื่องจากการจำกัดอำนาจรัฐ

ระบบที่ 2 ไม่ยอมให้สภาออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามชอบใจ โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญว่า จะออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพแต่ละประเภทได้เฉพาะกฎหมายเรื่องนั้นเรื่องนี้ หรือเฉพาะกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในเวลานั้นเวลานี้ (เช่นเวลาฉุกเฉิน) หรือกฎหมายที่บัญญัติเพื่อประโยชน์อย่างนั้นอย่างนี้เท่านั้น ทั้งนี้เป็นการป้องกันมิให้ฝ่ายข้างมากในรัฐสภาออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎร นอกจาก ³⁵ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญยอมให้ทำได้ ถ้าจะออกกฎหมายจำกัดหรือตัดทอนสิทธิและเสรีภาพเช่นว่านั้นนอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญอนุญาตเอาไว้ ก็ต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวเสียก่อน

³⁴ หยุด แสงอุทัย , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป . หน้า 197 - 198 .

³⁵ เรื่องเดียวกัน , หน้า 197 .

ระบบที่ 3 ยอมให้ออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยไม่จำกัด ซึ่งหมายความว่า รัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติวางไว้เป็นหลักว่า บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพอย่างไรบ้างทั้งนี้ภายใต้ บังคับแห่งกฎหมาย กล่าวคือรัฐสภาย่อมจะออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ตามสมควร

12. กระบวนการเรียกร้องและการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศต่าง ๆ

แนวความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพได้เกิดขึ้นจากความคิดของบรรดานักปราชญ์ ความคิดเหล่านี้ได้ถ่ายทอดไปสู่ประชาชน และส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาทางการเมืองเพื่อต่อต้านและจำกัดอำนาจของ กษัตริย์และผู้ปกครอง ในบางกรณีกษัตริย์หรือผู้ปกครองก็มีเจตนาที่จะให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วยตนเอง

ปฏิกิริยาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งนั้น มักนำไปสู่การจัดทำเอกสารรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแน่นอนว่าจะไม่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีก บทบัญญัติในเอกสารรับรองสิทธิและเสรีภาพของประเทศต่างๆ นั้น ได้ส่งผลต่อการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศอื่นๆ ทั่วโลกด้วย

ในประเทศอังกฤษ กระบวนการในการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ ได้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ก่อน คือในปี ค.ศ. 1215 โดยเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเนื่องจากพวกพระและพวกขุนนางไม่พอใจและขัดแย้งกับ พระเจ้าจอห์นซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เพราะพระองค์ใช้อำนาจเกินขอบเขตและเก็บภาษีตามชอบใจ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน จึงเกิดการรบพุ่งกัน พระเจ้าจอห์นเป็นฝ่ายแพ้ พวกพระและขุนนางจึง บังคับให้พระองค์ลงพระปรมาภิไธยในเอกสารฉบับหนึ่ง คือ กฎบัตรใหญ่ หรือมหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna carta) เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1215 เอกสารนี้ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ราษฎรชาวอังกฤษ โดยมีบทบัญญัติทั้งสิ้น 63 ข้อ ข้อความที่มีความสำคัญ คือ ³⁶

1. พระมหากษัตริย์จะเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความยินยอมจากที่ประชุมพวกนักบวชและพวกขุนนางชั้นสูงไม่ได้
2. การงดเว้นใช้กฎหมายหรือยกเว้นไม่ใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะกระทำมิได้
3. บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง ขับไล่ หรือริบทรัพย์ หาได้ไม่ เว้นเสียแต่จะได้รับการพิจารณาโดยบุคคลชั้นเดียวกับเขาและตามกฎหมายบ้านเมือง

กฎบัตรนี้แม้จะเป็นสัญญาระหว่างพระมหากษัตริย์กับพวกพระและขุนนางก็จริง แต่มีผลมาถึงราษฎรด้วย โดยให้สิทธิที่เป็นมูลฐานแก่ราษฎรที่สำคัญๆ 4 ประการ คือ ³⁷

1. ความเสมอหน้ากันในกฎหมาย
2. สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล คือ สิทธิที่จะทำอะไรได้ตามชอบใจ เว้นแต่ในสิ่งที่จะกระทบถึงผลประโยชน์สาธารณะเท่านั้น สิทธิและเสรีภาพในข้อนี้เป็นผลมาจากบทบัญญัติข้างต้นในข้อ 3 รวมทั้งได้

³⁶ กุลพล พลวัน , สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า 13 .

³⁷ หยุด แสงอุทัย , คำบรรยายกฎหมายรัฐธรรมนูญ , หน้า 194 - 195 .

ก่อให้เกิดวิธีการที่เรียกว่า Habeas Corpus ซึ่งเป็นวิธีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยการจับกุมคุมขังที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจจะมีการร้องขอให้ศาลปล่อยได้ และจะต้องมีการพิจารณาคดีโดยลูกขุน ซึ่งเป็นบุคคลชั้นเดียวกับเขา³⁸

3 . สิทธิในทรัพย์สิน

4 . สิทธิที่จะเคลื่อนไหวไปมาโดยเสรี

ต่อมาในปี ค.ศ. 1628 สภาขุนนางและสภาสามัญของประเทศอังกฤษได้ยื่นเอกสารร่วมกันต่อพระเจ้าชาร์ลที่ 1 ให้ออกกฎหมายรับรองสิทธิและป้องกันเสรีภาพของสมาชิกรัฐสภา เอกสารนี้เรียกว่า Petition of Right ซึ่งมีข้อความสำคัญ ดังต่อไปนี้³⁹

1 . บุคคลจะไม่ถูกบังคับให้เสียภาษีใดๆ โดยปราศจากความยินยอมร่วมกันโดยพระราชบัญญัติของรัฐสภา

2 . บุคคลจะไม่ถูกจำคุกหรือคุมขัง เว้นไว้แต่จะเป็นไปตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติของพระราชอาณาจักร

3 . การบังคับให้หาที่อยู่อาศัยแก่ทหารบกหรือทหารเรือ และการเลี้ยงดูแก่ทหารบกหรือทหารเรือ จะต้องถูกยกเลิก

4 . การสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยกฏอัยการศึกจะต้องถูกเพิกถอนและแสดงว่าเป็นโมฆะ นอกจากมหากฎบัตรแมคนาคาร์ตา และ เอกสาร Petition of Right แล้ว ประเทศอังกฤษยังมีการประกาศใช้กฎหมายที่มีเนื้อหาสาระในการรับรองและให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเป็นแบบอย่างสำคัญให้ประเทศต่างๆ ในโลกลอกเลียนบัญญัติตาม คือ กฎหมายที่ชื่อว่า The Act of Habeas Corpus ซึ่งบัญญัติขึ้นในปี ค.ศ. 1679 มีสาระสำคัญ คือ⁴⁰

บุคคลทั้งหลายที่ถูกจับกุมในสภาพที่เห็นได้ว่าเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลอื่นใด ได้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น อาจยื่นคำร้องขอโดยแสดงหลักฐานต่อผู้พิพากษาให้ทำการไต่สวนพิจารณาว่าการคุมขังบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ผู้พิพากษาที่ได้รับคำร้องจะออกหมายเรียกที่มีชื่อว่า Habeas Corpus ad subjicidum เพื่อเรียกบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าคุมขังผู้อื่นไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมาศาล และให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลด้วยตามวันและเวลาที่กำหนด และให้บุคคลที่ถูกกล่าวหา ชี้แจงแสดงเหตุผลว่า การคุมขังนั้นๆ เป็นการชอบด้วยกฎหมาย

³⁸ กุลพล พลวัน , สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า 14 และ หยุด แสงอุทัย , คำบรรยายกฎหมายรัฐธรรมนูญ , หน้า 195 .

³⁹ หยุด แสงอุทัย , คำบรรยายกฎหมายรัฐธรรมนูญ , หน้า 195 .

⁴⁰ วีระ โลกจายะ , " สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ." ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายมหาชน หน่วยที่ 8 -15. หน้า 483 .

หากว่าคำชี้แจงแสดงเหตุผลของบุคคลผู้ถูกกล่าวหา ปราศจากข้อสนับสนุนอันเพียงพอในทางกฎหมาย ผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวบุคคลผู้ถูกคุมขังโดยมิชักช้า หรืออาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวโดยมีประกันก็ได้

ต่อมาในปี ค.ศ. 1689 เมื่อได้เชิญพระเจ้าวิลเลียมและพระนางแมรี ให้ครองราชย์ร่วมกันในประเทศอังกฤษ เพื่อป้องกันการขัดแย้งระหว่างกษัตริย์และรัฐสภา รัฐสภาได้ร่างเอกสารขึ้นฉบับหนึ่ง เรียกว่า The English Bill of Right ประกาศใช้เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1689 ซึ่งพระเจ้าวิลเลียมและพระนางแมรีได้ให้ความเห็นชอบ

เอกสารฉบับนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความเป็นอิสระในการพิจารณาคดี การดำเนินคดีโดยไม่ล่าช้า การห้ามเรียกหลักประกันที่ใช้ในการประกันตัวจำเลยมากเกินไป การห้ามลงโทษโดยใช้วิธีการที่โหดร้าย และผิดปกติธรรมดา และที่สำคัญเอกสารฉบับนี้ได้รับรองสิทธิของประชาชนที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุนเอาไว้อย่างดีด้วย

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพได้เกิดขึ้นในทวีปอเมริกาต่อมา บุคคลต่างๆ ได้เข้ามาบุกเบิกในทวีปอเมริกา ก็ได้เกิดมีปฏิญญาเวอร์จิเนียขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1776 ทั้งนี้ โดยผู้ที่เข้าไปตั้งหลักฐานในอาณานิคมเหล่านั้น เรียกร้องสิทธิเช่นเดียวกับเพื่อร่วมชาติของเขาที่อยู่ในประเทศอังกฤษ และต่อมาอาณานิคมอื่นๆ ก็ได้มีปฏิญญาที่คล้ายคลึงกัน ปฏิญญาเวอร์จิเนียมีข้อความสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. อำนาจที่จะยุติกฎหมายและยุติการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายโดยเจ้าพนักงานใดๆ โดยปราศจากผู้แทนของประชาชนย่อมเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชน

2. การเลือกตั้งจะต้องเป็นไปโดยเสรี

3. ห้ามเรียกประกันผู้ต้องหาเกินสมควร

4. ห้ามมิให้มีกองทหารประจำการในยามสงบ

5. โดยธรรมชาติบุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคและเป็นอิสระ (ซึ่งเป็นความคิดที่นำมาจากหลักกฎหมายธรรมชาติ)

6. บุคคลมีสิทธิที่มีมาแต่กำเนิด เช่น สิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ สิทธิที่จะมีเสรีภาพและสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นความคิดที่นำมาจากหลักกฎหมายธรรมชาติเช่นเดียวกัน

ซึ่งปฏิญญาเวอร์จิเนียก็ได้กล่าวถึงสิทธิเหล่านี้เป็นรายละเอียด

ภายหลังเมื่อสหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว ในครั้งแรกรัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของราษฎร แต่ต่อมาได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

เมื่อสงครามระหว่างมลรัฐอาณานิคมของสหรัฐอเมริกากับอังกฤษสิ้นสุดลงแล้ว ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาขึ้น และได้ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. 1789 โดยได้รับรองสิทธิหลายประการ และในส่วนอารัมภบทก็ได้ยืนยันรับรองสิทธิใน The Declaration of Independence รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้คุ้มครองสิทธิที่สำคัญๆ อาทิ

ห้ามมิให้รัฐสภาดใช้ Writ of Habeas Corpus เว้นแต่ในเวลาเกิดกบฏหรือการก่อกวนความ
ปลอดภัยสาธารณะ

จะออกกฎหมายลงโทษผู้กระทำผิดโดยมิได้มีการพิจารณาคดีในศาลไม่ได้

จะออกกฎหมายที่มีผลย้อนหลังไม่ได้

การพิจารณาคดีทุกเรื่องให้กระทำโดยจюри เว้นแต่กรณีที่รัฐสภาลงมติกล่าวโทษ ณ สถานที่กระทำ
ความผิด หรือตามที่รัฐสภาจะได้กำหนดโดยกฎหมาย

ห้ามมิให้ลงโทษผู้ใดฐานกบฏ เว้นเสียแต่ในคำให้การของพยานสองคนจะแสดงให้เห็นออกมา
อย่างเด่นชัดเท่านั้น หรือจำเลยสารภาพในศาลโดยเปิดเผย

พลเมืองของแต่ละมลรัฐได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันในมลรัฐอื่นๆ ด้วย

ห้ามมิให้ถือเอาศาสนาเป็นเครื่องกำหนดคุณสมบัติในการเข้ารับตำแหน่ง หรือการมอบหมายให้
ปฏิบัติงานสาธารณะของสหรัฐ เป็นต้น

เมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศเลิกทาส และถือว่าการมีทาสเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย
ก็ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญห้ามมิให้มีทาสหรือการรับใช้โดยไม่สมัครใจ เว้นแต่จะเป็นการลงโทษสำหรับ
ความผิดอาญาซึ่งบุคคลนั้นได้ถูกตัดสินว่ากระทำผิด และใน ค.ศ. 1868 ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญรับรอง
ให้พวกทาสมีฐานะเป็นพลเมืองของสหรัฐอเมริกา และได้สิทธิต่างๆ ในฐานะเช่นนั้นด้วย และย้ำว่าสิทธิ
ของพลเมืองแห่งสหรัฐอเมริกาในอันที่จะออกเสียงเลือกตั้ง จะถูกปฏิเสธหรือตัดทอนโดยสหรัฐหรือมลรัฐ
ใดๆ โดยคำนึงถึงเชื้อชาติ ผิว หรือการเป็นทาสมาก่อนไม่ได้⁴¹

ประเทศฝรั่งเศส ได้มีปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์ชนและพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส The
Declaration of the Rights of Man and the Citizen (Declaration des Droits de l' Homme et du
Citoyen) ในปีค.ศ. 1789 ซึ่งเวลานี้คำปรารภรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 5 ของเดอโกลส์ก็ยังรับรองว่า
ปฏิญญานี้ยังใช้ได้อยู่

เอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารสำคัญอีกฉบับหนึ่งที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยการ
เกิดของเอกสารฉบับนี้มาจากปัจจัยหลายประการ ดังนี้⁴²

1. กษัตริย์ฝรั่งเศสโดยเฉพาะพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และ 15 ทรงดำเนินนโยบายผิดพลาดหลาย
ประการ โดยเฉพาะในขณะนั้นภาวะเศรษฐกิจของประเทศฝรั่งเศสกำลังตกต่ำ แต่พระองค์กลับใช้จ่าย
อย่างฟุ่มเฟือย สิ่งนี้เป็นเหตุให้เกิดเงาของการปฏิวัติขึ้นกลางๆ และเมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ขึ้นครองราชย์
พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีความอ่อนแอ ใช้อำนาจตามอำเภอใจ สร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชน
ชาวฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก

⁴¹ กุลพล พลวัน , สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า 15 - 17 .

⁴² โปรดดูรายละเอียดใน กุลพล พลวัน , สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า 17 - 21 .

2. บรรดาประเทศเพื่อนบ้าน เช่นอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนการปกครองมาเป็นแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกามีรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งเมื่อครั้งที่สหรัฐอเมริกาทำสงครามประกาศอิสรภาพกับอังกฤษ ฝรั่งเศสก็ได้ส่งทหารไปช่วยสหรัฐอเมริกา เมื่อเสร็จสิ้นสงคราม พวกทหารฝรั่งเศสจึงได้นำเอาแบบอย่างการปกครองของสหรัฐอเมริกากลับมาด้วย

3. ในระยะนั้นประเทศฝรั่งเศส มีนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงในด้านความคิดเรื่อง สิทธิตามธรรมชาติ หลายท่าน เช่น มองเตสกีเออ ที่ได้เน้นว่าการปกครองแบบที่กษัตริย์มีอำนาจอยู่ในขอบเขต เป็นการปกครองที่จะให้เสรีภาพทางการเมืองได้อย่างกว้างขวางที่สุด หรือ รูสโซ ที่มีความเห็นว่า สิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อแก้ไขความยุ่งเหยิงในระบอบสังคมและการเมืองฝรั่งเศส ก็คือ การเรียกเอาสิทธิตามธรรมชาติ ของมนุษย์และพลเมืองกลับคืนมา และยกให้เจตนารมณ์ทั่วไปของสังคมเป็นอำนาจสูงสุด ความคิดของนักปรัชญาเหล่านี้ได้กระตุ้นให้ชาวฝรั่งเศสตื่นตัวในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์

4. สภาพสังคมของประเทศฝรั่งเศสในขณะนั้น ได้แยกออกเป็น 3 ชั้น คือ นักบวช ขุนนาง และราษฎรสามัญ ซึ่งกลุ่มราษฎรสามัญนี้ต้องรับภาระเสียภาษีอากรแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงทำให้ราษฎรสามัญซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่พอใจในการปกครองมากยิ่งขึ้น

5. ปัญหาด้านการคลัง ในขณะนั้นสภาพทางการเงินของประเทศฝรั่งเศสอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และเมื่อเงินในท้องพระคลังหมดก็จัดเก็บภาษีอากรจากราษฎร ซึ่งเป็นการเก็บที่สร้างความเหลื่อมล้ำ เนื่องจากคนจนหรือราษฎรสามัญจะถูกขูดรีดภาษีอย่างเต็มที่ ส่วนอภิสิทธิ์ชนหรือพวกขุนนางจะได้รับการยกเว้น

6. สภาพทางการเมือง รัฐบาลในขณะนั้นใช้อำนาจโดยพลการ การบริหารเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพและขาดหลักการที่แน่นอน มีการจับกุมบุคคลไปคุมขังไปกักขังถ้ามีความไม่พอใจเป็นส่วนตัว ซึ่งผู้ถูกจับก็ไม่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ อีกทั้งการปกครองในขณะนั้น เป็นการปกครองที่อำนาจรวมอยู่กับรัฐบาลกลาง การแบ่งเขตการปกครองเป็นไปอย่างสับสน ทำให้มีฉันทต่าง ๆ ต้องการเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง

มูลเหตุต่างๆ เหล่านี้ได้กดดันให้ประชาชนชาวฝรั่งเศสก่อการปฏิวัติใหญ่ขึ้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 มีการทำลายคุกบาสติลซึ่งเป็นคุกขังนักโทษทางการเมือง และเป็นสัญลักษณ์ของการลงโทษตามอำเภอใจของกษัตริย์ มีการจับกษัตริย์ ราชีนี และพวกขุนนาง ไปประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก และมีการยกเลิกระบอบสังคมแบบฟิวดัล

และต่อมาในวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1789 สมัชชาแห่งชาติของฝรั่งเศส ได้ประกาศใช้ "ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง" ปฏิญญานี้มีอยู่ทั้งหมด 17 ข้อ โดยได้รับรองสิทธิของประชาชนโดยปฏิญญานี้ได้ย้าว่า

"มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยมีความเป็นอิสระและมีสิทธิและเท่าเทียมกัน"

"วัตถุประสงค์ของสมาคมทางการเมืองทุกแห่ง ก็คือ การรักษาไว้ซึ่งสิทธิตามธรรมชาติและอินกันมิได้ของมนุษย์ : สิทธิดังกล่าวนี้ ก็คือ สิทธิในเสรีภาพในทรัพย์สิน ความปลอดภัย และการต่อต้านการกดขี่"

อธิบายเสรีภาพว่า คือ อำนาจที่จะกระทำการสิ่งใดได้โดยมิก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น

สิทธิในทรัพย์สิน เป็นสิทธิที่ล่วงละเมิดมิได้

และได้ระบุถึงสิทธิในการพูดโดยเสรี การพิมพ์โดยเสรี เสรีภาพในการนับถือศาสนา และเสรีภาพจากการจับกุมตามอำเภอใจ

ปฏิญญานี้ถือได้ว่าเป็นแม่บทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน

สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ เริ่มมีขึ้นและมีการรับรองอย่างเป็นทางการ เมื่อปลายศตวรรษที่ 18 โดยรัฐธรรมนูญถือเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ในประเทศอังกฤษ รัฐธรรมนูญในประเทศอังกฤษเป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าเป็นรัฐธรรมนูญจารีตประเพณี ฉะนั้นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวอังกฤษจึงมิได้มีการรับรองและคุ้มครองไว้ในตัวบทกฎหมายใดๆ เป็นที่แน่นอน สิทธิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็สิทธิในร่างกาย สิทธิในการพูด และพิมพ์โฆษณา สิทธิที่จะเข้าเป็นสมาชิกชุมนุมหรือสมาคมต่างๆ เป็นสิทธิในประวัติศาสตร์ที่ประชาชนชาวอังกฤษต่อสู้เพื่อให้ได้มาและประชาชนก็รักษาสิทธิเหล่านั้นเอาไว้ รวมทั้งการที่ศาลยุติธรรมได้กล่าวไว้ในคำพิพากษาหลายคดี การมีนักกฎหมาย ทนายความ และผู้พิพากษามาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 15 ได้ทำให้สิทธิและเสรีภาพมีความมั่นคงเรื่อยมา⁴³

รัฐธรรมนูญในประเทศอังกฤษ ประกอบด้วย⁴⁴

1. กฎหมาย ได้แก่พระราชบัญญัติของรัฐสภา กฎหมายที่ถือว่าเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้แก่

- 1) พระราชบัญญัติว่าด้วยการจำกัดอำนาจกษัตริย์ อาทิ Petition of Right ค.ศ.1628 Bill of Right ค.ศ. 1689 Act of settlement ค.ศ. 1701
- 2) พระราชบัญญัติว่าด้วยรัฐสภา อาทิ Magna Carta ค.ศ. 1215 ในกฎบัตรนี้แม้จะมีได้รับรองเสรีภาพของทาส แต่ทาสก็มีสิทธิในหลักการนี้ หมายความว่า กษัตริย์ขุนนาง ประชาชน ต่างก็มีสิทธิในเสรีภาพของมนุษย์ และทาสก็มีสิทธิในเสรีภาพ

⁴³ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ , การปกครองในประเทศอังกฤษ (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. , 2503) หน้า 137 .

⁴⁴ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย , รัฐธรรมนูญและการปกครอง รวมบทความของ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2534) หน้า 6 - 7 และ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ , การปกครองในประเทศอังกฤษ. หน้า 137 - 138 .

ของมนุษยชน⁴⁵ พระราชบัญญัติ Incitement to Disaffection Act 1934 และ The Emergency Power Act ซึ่งเป็นกฎหมายจำกัดเสรีภาพในระหว่างสงคราม

ในส่วนของกฎหมายของรัฐสภาศาลยุติธรรมก็มีอิทธิพลด้วย เนื่องจากศาลเป็นองค์กรที่ตีความหมายของข้อความในกฎหมายที่ไม่ชัดเจน ซึ่งคำพิพากษาของศาลก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่ามีผลบังคับใช้

- 3) พระราชบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพของประชาชน อาทิ Habeas Corpus Act ค.ศ. 1679 เป็นหลักกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าบุคคลจะถูกจับกุมคุมขังโดยผู้ไม่มีอำนาจตามกฎหมาย และโดยวิธีการที่ผิดต่อกฎหมายไม่ได้ เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาไว้ ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปแถลงต่อศาล และต้องแถลงต่อศาลด้วย

2. คำพิพากษาของศาลยุติธรรม มีที่มาจากคำพิพากษาของศาลยุติธรรม และในบางกรณีคำพิพากษาของศาลยุติธรรมได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อาทิ จะเข้าค้นบ้านเอกชนไม่ได้ เว้นไว้แต่มีหมายค้นที่ออกโดยศาลยุติธรรมออกให้เจ้าพนักงาน หรือในเรื่องสิทธิในการพูด จะต้องไม่เป็นการหมิ่นประมาทหรือยุยงให้บุคคลอื่นเกลียดชังล้มล้างรัฐบาล

3. จารีตประเพณี ส่วนมากได้แก่จารีตประเพณีของรัฐสภา

4. ธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ คือ กฎข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นผลของการปฏิบัติทางการเมือง แม้ข้อบังคับเหล่านี้ไม่มีผลบังคับทางกฎหมายแต่ก็ไม่อาจมีการละเมิดได้

ฉะนั้น ในเมื่อรัฐธรรมนูญของประเทศอังกฤษมิได้มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงดูเหมือนว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้มีการรับรองหรือคุ้มครองใดๆ เลย แต่โดยแท้จริงแล้วสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศอังกฤษมั่นคงดีกว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ เนื่องจากบทบัญญัติที่เขียนลงบนกระดาษนั้น ไม่ใช่หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างเต็มที่บุคคลทั่วไปเข้าใจ แต่ยังคงมีอำนาจของประเพณี หลักการ และประจํามติ ประกอบอยู่ด้วย โดยมีศาลยุติธรรมและคณะลูกขุนเป็นผู้พิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งจะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครอง

ในประเทศสหรัฐอเมริกา

หลังจากที่ชาวอาณานิคมอเมริกันทั้ง 13 มลรัฐประกาศปฏิญญาแสดงเอกราชของอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 นอกจากจะทำให้นักการเมืองและชาวอเมริกันตื่นตัวในเรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นอย่างมากแล้ว ในคำประกาศอิสรภาพซึ่งร่างโดยโทมัส เจฟเฟอร์สัน ได้มีการยืนยันถึงสิทธิและเสรีภาพของมนุษยไว้

⁴⁵ Ivor Jennings , The Queen Government (n.p. , Hazell Watson and Viney., 1972) p 12 .

อย่างชัดเจน โดยในคำประกาศอิสรภาพเริ่มต้นด้วยอารัมภบทที่ยืนยันถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในลักษณะที่เป็นสากลและได้ฝังรากลึกในจิตใจของประชาชนชาวอเมริกาตลอดมา คือ มนุษย์เราเกิดมาเท่าเทียมกัน พระผู้เป็นเจ้าผู้สร้างมนุษย์ได้ทรงประทานสิทธิติดตัวบางประการอันไม่อาจพรากจากมนุษย์ไปได้ สิทธิเหล่านั้น คือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกในโลกที่เป็นลายลักษณ์อักษรแก้ไขได้ ยากกว่ากฎหมายธรรมดา และมีอายุยืนยาวที่สุด อีกทั้งยังเป็นรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างดีมา⁴⁶

ข้อความในคำประกาศอิสรภาพได้ทำให้มีการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา โดยในการจัดทำรัฐธรรมนูญนั้นได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้เลย จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1789 จึงเห็นความจำเป็นในการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ก็มีได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1791 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ (Amendment) เกี่ยวกับการรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ทั้งสิ้น 10 ครั้ง ดังนี้⁴⁷

1. รัฐสภาไม่มีอำนาจบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดตั้งศาสนา หรือที่เป็นการห้ามการปฏิบัติกิจในศาสนา หรือที่เป็นการจำกัดเสรีภาพในการพูด การเขียน หรือที่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชนพลเมืองในการชุมนุมโดยสงบหรือในการร้องทุกข์ต่อรัฐบาล
2. การอนุญาตให้ประชาชนมีและถืออาวุธได้
3. กองทหารจะเข้าไปอยู่อาศัยในเคสดานบ้านเรือนของราษฎร โดยที่เจ้าของมิได้ยินยอมมิได้ บทบัญญัติแก้ไขในข้อนี้เกิดขึ้นเนื่องจากในขณะที่สหรัฐอเมริกายังคงเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษนั้น รัฐบาลอังกฤษได้ออก พระราชบัญญัติฉบับหนึ่งลงโทษชาวอาณานิคม มีข้อความว่า ผู้ว่าการรัฐ มีสิทธิบังคับพลเมืองให้รับทหารอังกฤษเข้าอยู่อาศัยในบ้าน ถ้ามีความจำเป็นเกิดขึ้น
4. ได้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล โดยกำหนดว่า การตรวจค้นเคสดาน การจับกุมบุคคล และการยึดทรัพย์สินหรือเอกสาร จะต้องมิหมายค้น หมายจับ หรือหมายยึดแล้วแต่กรณี และที่สำคัญได้มีการกำหนดเงื่อนไขรายละเอียดในการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่เอาไว้ด้วย จึงทำให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

⁴⁶ วีระ โลจายะ , " สิทธิและเสรีภาพของประชาชน , " ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายมหาชน หน่วยที่ 8 -15. หน้า 484 - 485 .

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้า 485 – 486. และ นพนิติ สุริยะ , สิทธิมนุษยชน (กรุงเทพฯ : วิญญูชน , 2537) หน้า 44 – 45

5. การพิจารณาคดีอาญาที่มีโทษหนัก อาทิ ประหารชีวิต จะต้องผ่านคณะลูกขุน ความผิดอันเดียวกันจะมีการพิจารณาพิพากษาซ้ำอีกไม่ได้ บุคคลจะถูกบังคับให้การปรักปรำตนเองไม่ได้ การลงโทษบุคคล การจำกัดสิทธิจะต้องกระทำโดยกระบวนการของกฎหมาย ทรัพย์สินส่วนตัว ถ้าจะนำไปใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะจะต้องมีการตอบแทนด้วยความเป็นธรรม
6. การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจะต้องไม่ล่าช้า และต้องกระทำโดยเปิดเผย ณ ที่ที่ความผิดเกิดขึ้นโดยลูกขุนที่ไม่อคติ บุคคลจะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงลักษณะและเหตุที่กล่าวหา และให้ประกันในเรื่องที่จะมีหมายแก้ต่าง การสืบพยานจะต้องทำต่อหน้าผู้ต้องหา
7. การกำหนดค่าปรับ และการประกันตัวจะสูงเกินควรไม่ได้ละห้ามการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย
8. จำกัดขอบเขตการใช้สิทธิ มิให้ล่วงละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น
9. เลิกการมีทาสและการบังคับใช้โดยไม่สมัครใจ ยกเว้นเป็นการลงโทษตามกฎหมาย
10. ให้ความเสมอภาคของประชาชนอเมริกัน ซึ่งแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ผิว

ประเทศฝรั่งเศส

ภายหลังจากการปฏิวัติเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 ได้มีการจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติและสภาร่างรัฐธรรมนูญ และต่อมาในวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 สมัชชาแห่งชาติได้ประกาศใช้ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง ซึ่งมีทั้งสิ้น 17 มาตรา ดังนี้⁴⁸

1. มนุษย์ทั้งหลายเกิดและดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระและเสมอภาคในสิทธิต่างๆ
2. วัตถุประสงค์ของการรวมเป็นสมาคมการเมือง คือ การรักษาไว้ซึ่งลักษณะธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงมิได้ของสิทธิมนุษยชน สิทธิเหล่านี้ คือ เสรีภาพ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยและสิทธิที่จะต่อต้านการกดขี่
3. ที่มาของอำนาจสูงสุดต้องมาจากชาติ บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดจะใช้อำนาจซึ่งมิได้มีที่มาจากชาติไม่ได้
4. เสรีภาพ คือ อำนาจที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น เสรีภาพเป็นการเสพสุขในสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ การจำกัดสิทธิดังกล่าวจะกระทำได้ก็แต่โดยกฎหมาย
5. กฎหมายมีสิทธิห้ามแต่เพียงการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสังคม สิ่งใดที่กฎหมายไม่ได้ห้ามไว้ บุคคลย่อมมีสิทธิกระทำตนดังกล่าว และจะบังคับให้บุคคลกระทำตน ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ไม่ได้

⁴⁸ วีระ โฉบายะ, " สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายมหาชน หน่วยที่ 8 -15. หน้า 46 .

6. กฎหมาย คือ การแสดงออกของเจตนาร่วม ประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมแสดงเจตนาร่วมด้วยตนเองหรือโดยผ่านทางผู้แทนของตน และในการบัญญัติกฎหมาย กฎหมายจะต้องบังคับใช้กับคนทุกคน
7. ไม่มีบุคคลใดถูกกล่าวหา จับกุม หรือคุมขัง นอกจากกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้
8. บุคคลจะถูกลงโทษต่อเมื่อเป็นการกระทำผิดกฎหมายที่มีอยู่แล้วก่อนการกระทำที่กฎหมายถือว่าเป็นความผิด
9. ถือว่าบุคคลทุกคนบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการประกาศว่าผิด
10. บุคคลมีสิทธิแสดงความเห็นแม้ในเรื่องศาสนา ตราบเท่าที่การกระทำของเขาไม่กระทบกระเทือนต่อระเบียบของบ้านเมืองที่กำหนดไว้ในกฎหมาย
11. พลเมืองทุกคนมีสิทธิในการพูด การเขียน และการพิมพ์อย่างเสรี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของเขาหากมีการละเมิดกฎหมาย
12. เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของมนุษยชนและพลเมือง รัฐจำเป็นต้องมีกำลัง กำลังดังกล่าวนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของคนทุกคน ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
13. เพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งกำลังของรัฐ และเพื่อใช้จ่ายในการบริหารราชการแผ่นดิน พลเมืองต้องเสียภาษีตามอัตราส่วนของรายได้
14. พลเมืองมีสิทธิที่จะได้รับความแน่ใจ ไม่ว่าจะด้วยตนเองหรือผู้แทนของตนในเรื่องความจำเป็นของการเก็บภาษี ควบคุมการจ่ายภาษี
15. พลเมืองมีสิทธิสอบถามเจ้าหน้าที่ของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐ
16. สังคมทุกสังคมที่ไม่มีการคุ้มครองสิทธิของพลเมือง หรือไม่มีหลักการแบ่งแยกอำนาจ สังคมนั้นไม่มีรัฐธรรมนูญ
17. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเป็นสิทธิที่ล่วงละเมิดมิได้ จะละเมิดกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินของบุคคลได้ต่อเมื่อมีกฎหมายกำหนดไว้ถึงความจำเป็นของสาธารณะประโยชน์ และการได้เงื่อนไขของการชดใช้อย่างยุติธรรม

บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญของประเทศประชาธิปไตยทั้ง 3 ประเทศ ที่เกิดขึ้นจากการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพไม่ว่าจะโดยการปฏิวัติ การประกาศอิสรภาพ หรือการต่อสู้กับผู้ปกครอง มีลักษณะร่วมกัน ดังนี้

1. ล้วนแล้วแต่เป็นไปเพื่อต่อต้านการใช้อำนาจที่เกินของเขตของผู้ปกครองทั้งสิ้น
2. รัฐธรรมนูญของทั้ง 3 ประเทศ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญว่า มาจากการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศนั้นๆ
3. ผู้ที่ทำการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ ได้คำนึงถึงหลักการของสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งได้ส่งผลให้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติเหล่านั้น ไว้ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ

4. ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่จะไม่ระบุถึง การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน คือ จะไม่ได้บัญญัติว่าประชาชนมีสิทธิอะไรบ้าง ถ้าจะมีการบัญญัติก็เฉพาะในกรณีที่จำเป็นเท่านั้น แต่จะกำหนดขอบเขตอำนาจของผู้ใช้อำนาจรัฐว่าสามารถทำอะไรได้บ้าง ทั้งนี้เพื่อมิให้เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ฉะนั้นในส่วนนี้จะพบว่าสิทธิตามธรรมชาติที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติรับรองไว้ ประชาชนก็ยังคงมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นอยู่ตราบใดที่การใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น
5. รัฐธรรมนูญถือเป็นหลักในการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศ

ประเทศไทย รัฐธรรมนูญของประเทศไทยได้มาจากการที่คณะราษฎรปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย และนำเอารัฐธรรมนูญมาใช้เป็นระเบียบกฎหมายในการปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย (ฉบับชั่วคราว) ได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2475 จนกระทั่งปัจจุบันได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญรวมทั้งสิ้น 16 ฉบับ รัฐธรรมนูญของประเทศไทยส่วนมาก มีลักษณะดังนี้

1. มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจนายกรัฐมนตรี รัฐบาล คณะปฏิวัติ คณะรัฐประหาร และเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมาก อาทิ มาตรา 17 ในธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2502 ทั้งนี้เพื่อให้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจของตน
2. มีลักษณะที่มุ่งจำกัดสิทธิทางการเมืองของประชาชน
3. สิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยมักไม่ได้รับการรับรองและบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญที่มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและจำกัดการใช้อำนาจของรัฐบาลไว้อย่างละเอียด เมื่อใช้ไปได้ไม่นานก็ต้องถูกยกเลิกโดยคณะปฏิวัติรัฐประหารเสมอ

รัฐธรรมนูญของประเทศไทย มิได้เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนทั้งประเทศ ดังนั้น บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ นอกจากจะไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนแล้วยังไม่ได้เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพอีกด้วย สิ่งนี้ส่งผลให้รัฐธรรมนูญของไทยจำนวนมากไม่ได้บัญญัติรับรองหรือให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเลย แต่กลับมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ดังนั้น รัฐธรรมนูญ ฉบับ พุทธศักราช 2540 จึงได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยถึง 40 มาตรา